

Krešimir Galović



U organizaciji Udruženja hrvatskih arhitekata i Razreda arhitekata Hrvatske komore arhitekata i inženjera u graditeljstvu od 14. do 16. listopada održan je u Zadru prvi Kongres hrvatskih arhitekata, simbolično naslovljen *KRAH*. Tema je bila više no aktualna - gradnja na obali. Zbog mnogobrojnih nedorečenosti, ali i neinformiranosti, problem gradnje našao se u središtu zanimanja najšire javnosti. Kongres je bio podijeljen na tri tematske cjeline: stanje, identitet i metode. Kako su naglasili organizatori, proteklo razdoblje obilježeno je pravnom optikom i potragom za idealnim propisom koji bi ispravno napisanim člancima riješio sva pitanja izgradnje i upravljanja prostorom. Takav pristup, smatraju organizatori, doveo je do učinka suprotnog od željenog: stalna potraga za idealnim sustavom izazvala je nestabilnost i postala generatorom nereda, a u nemogućnosti rješavanja stanja isključivo pravnom logikom, propisi su postajali sve složeniji i nerazumljiviji. Kao ključno pitanje izgradnje obalnog prostora postavljeno je pitanje novog identiteta. Stoga organizatori kongresa postavljaju pitanje: "Što je suvremena hrvatska obala 21. stoljeća? Je li to romantizirana projekcija dalmatinskih sela pretvorena u turistički *mega theme-park*, industrijska i preizgrađena obala ili pak potpuno zaštićeni prirodni rezervat?" U tom smislu se ističe potreba profiliranja novog identiteta obalnog prostora. Govoreći o metodama, istaknuto je da je karakteristika našeg recentnog tranzicijskog razvoja, za razliku od prethodnog razdoblja, potpuno odsustvo urbanističkih projekata. Nedostaci sustava i ekonomske okolnosti

KRAH - PRVI KONGRES HRVATSKIH ARHITEKATA

Zadar, 14.-16.10.2004.

postupno su, prema mišljenju organizatora, "anomaliju pretvorile u model izgradnje". To je razlog zbog kojeg se, uz kvalitetne legislativne okvire i pitanje identiteta, nužno nameće i pitanje metoda izgradnje primjenjivih u današnjem hrvatskom kontekstu.

Prvi kongres hrvatskih arhitekata zasigurno je prijeloman događaj, kako za razvoj arhitektonske struke, tako i za i budući odnos prema građenju i prostoru. Tijekom trodnevnog kongresa raspravljalo se o mnogim važnim pitanjima vezanim uz teško stanje u prostoru. Naprosto je došlo, kako zaključuje arhitekt Boris Morsan, do ekološkog zagađenja prostora lošom gradnjom, ne samo bespravnom, već i legalnom izgradnjom, koja ne samo što ne zadovoljava estetskim izgledom, nego ne zadovoljava ni osnovne kriterije struke. Jedno od pitanja koje se na kongresu moglo čuti jest tko te kriterije treba određivati - investitor ili struka? Nažalost, u nas je jedan od najvećih investitora država. Kako upaliti svjetlo, zapitat će se splitski arhitekt Ante Kuzmanić? Kako graditi na moru, stvarati nove doživljaje, a ne novu ljepotu? Riječju, kako se postaviti prema problemima koje nameće život? Prema Kuzmaniću, razlike u kvaliteti rješenja prostora s urbanističkim planom bez planske izgradnje ili s divljom izgradnjom ne postoje. Nije više moguće promijeniti prostor uništen lošim urbanističkim planom. I za jednu i za drugu situaciju krivi su, po njegovu mišljenju, arhitekti. Naši gradovi, mišljenja je, a ni prostor uz obalu, nemaju kontinuitet razvoja, već ovisno o društveno-političkim zbivanjima dolazi do eksplozije gradnje. Vrlo je često tijekom skupa postavljano

pitanje smjera razvitka - treba li se on odvijati u smjeru kvantitete ili kvalitete? Mnogo se govorilo i o nizozemskim iskustvima, stambenoj izgradnji u nekadašnjim lukama Amsterdama i Rotterdama te projektu Berlage instituta. Nizozemski arhitekt Adrian Geuze istaknuo je kako dalmatinska obala ima čudesnu ljepotu te bi bila velika šteta ako bi se ona uništila. Vrlo zanimljivo predavanje održao je i Španjolac Luis Falcon o turističkoj mašineriji i projektima revitalizacije španjolske obale.

Među najzanimljivijim izlaganjima bilo je predavanje arhitekta Damira Blaževića u ime skupine *Platforma 9.87*. U svom izlaganju Blažević dovodi u izravnu vezu tranziciju u kojoj se Hrvatska nalazi i njezine manifestacije u domeni izgrađenog. U tranziciji su planiranje i dizajn postale aktivnosti svedene na nekoliko četvornih metara privatne parcele. Uloga arhitekta se znatno promijenila, a novo razdoblje zahtijeva razvoj novih tehnika i metoda djelovanja.

Ključan trenutak skupa donošenje je dvaju strateških dokumenata upućenih Saboru, Vladi RH, lokalnoj upravi i javnosti da aktivnom politikom prema građenju i okolišu provedu u djelo ciljeve koje u njima postavlja struka. Riječ je o važnom trenutku za hrvatsku arhitekturu, budući da se po prvi put arhitektonska struka obratila javnosti jedinstvenim stavom. Prvi dokument naslovljen je *Gradnja na obali*. „Obala i otoci su“, stoji u dokumentu, „naša najveća vrijednost. Ovaj općeprihvaćen zaključak podrazumijeva i poseban status i brigu. (...) Sustav planiranja i upravljanja obalnim razvojem mora biti logičan i operativan, što pretpostavlja promjenu zakonskog okvira. (...) Izgradnja na obali mora biti rezultat promišljenog multidisciplinarnog postupka kao slijed prostorne politike države i nacionalne politike arhitekture. (...) Obala je prostor u kojem se živi, a posljedično tome i gradi. Svaki pokušaj zaustavljanja procesa i zamrzavanja zatečenog stanja osuđen je na neuspjeh. (...) Održiv razvoj bez stanovištva nije održiv razvoj. (...) Privatizacija i ograđivanje obale je apsolutno neprihvatljiv model stran hrvatskoj tradiciji odnosa prema prostoru. Koncept zatvorenih „resorta“, ili pak prodaje uvala ili

cijelih otoka, nipošto ne pripada obalnom prostoru.“

Drugi dokument, naslovljen *Deset prijedloga za nacionalnu politiku arhitekture*, ističe na prvom mjestu kako je „kvaliteta izgrađenog okoliša pravo i obveza svakog pojedinca.“ Državna i lokalna uprava dužne su osigurati provedbu ovih prava i obveza.



Također se ističe da je „arhitektura područje od nacionalnog interesa, dio prepoznatljivosti i kulture naroda.“ Govoreći o naslijeđu u dokumentu je istaknuta i važnost „zaštite, brige i unapređenja arhitektonskog naslijeđa te stoljećima stvaranih kulturnih krajobraza.“ Treba „poticati svijest javnosti i vlasti o regionalnom i lokalnom identitetu, kao i kvaliteti izgrađenog i prirodnog okoliša. (...) Strategija uređenja prostora treba uvažavati načela očuvanja okoliša i prostornih potencijala za buduće generacije. (...) Sustav javne nabave i javni investitori moraju pri likom dodjele poslova projektiranja osigurati odabir po kriterijima kvalitete, u oblikovnom, tehničkom i ekonomskom smislu.“ Zgrade javne namjene moraju biti primjeri kvalitetne arhitekture. Velika važnost u dokumentu dana je arhitektonskom natječaju kao demokratskom i transparentnom sredstvu kojim se postiže „raznolikost ideja, kreativnost i inovacija.“ Zakonodavni okvir „mora biti jednostavan i efikasan te treba omogućiti sudjelovanje javnosti pri donošenju odluka koje utječu na kvalitetu arhitekture i izgrađenog okoliša.“ Osobita se važnost pridaje edukaciji i stalnom usavršavanju arhitekata koji „moraju biti multidisciplinarni i usmjereni prema kompetentnom preuzimanju profesionalne odgovornosti. (...) Arhitekti snose odgovornost prema

društvu i okolišu.“ No, za potpuno preuzimanje odgovornosti arhitekti zahtijevaju, po uzoru na druge europske zemlje, organiziranje samostalne Komore arhitekata. Na kraju dokumenta arhitekti zaključuju kako „kultura građenja predstavlja trajan proces javnog dijaloga o stvaranju izgrađenog okoliša i odnosi se na sve izgrađeno, a ne samo na arhitekturu.“

Kako je u razgovoru nakon kongresa izjavio predsjednik Razreda arhitekata Hrvatske komore arhitekata i inženjera, arhitekt Zlatko Hanžek: “Riječ je o pokretanju jednog procesa, odnosno o postavljanju nacionalnog konsenzusa u kome se

ističe da je arhitektura kao djelatnost područje od nacionalnog interesa. Ovdje su naznačeni samo neki mogući putovi kojima se te naše težnje mogu ostvarivati. Dakle, govorimo o određenom sklopu pitanja koja smo pokrenuli, a koja imaju samo jedan cilj, a to je kvaliteta izgrađenog okoliša. Ta kvaliteta je od opće dobrobiti i ona je u biti najvažniji zadatak za sve nas - i za politiku, i za javnost, i za struku. U tom procesu veliko značenje ima upravo javnost, koja je katalizator koji može donijeti promjene, odnosno, prisiliti politiku da nađe adekvatne odgovore.“